

בס"ד. אור ליום ועש"ק פ' חיי שרה, כ"ו מרחשון ה'תשט"ז*

אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך¹, הנה פסוק זה אומרים לפני ברית מילה, כדאיתא בסידור סדר המילה. והמקור לזה הוא מ"ש בזהר² חסידי קדמאי כו' כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא פתחי ואמרי אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וכו'. [והגם שבזהר שם חסידי קדמאי כו', כתב זה אדמו"ר הזקן בסידורו³, שהוא דבר השוה לכל נפש]. וביאור השייכות דפסוק זה לברית מילה הוא, דבפסוק זה נמנים ד' ענינים, חצריך לשון רבים שתי בחינות חצר⁴, ביתך והיכלך. וסדר הענינים בהפסוק הוא מלמטה למעלה. כדאיתא בזהר שם, בקדמיתא חצריך לבתר ביתך ולבתר היכלך, דא פנימאה מן דא ודא לעילא מן דא. ויש לומר, שד' ענינים אלה הם כנגד ד' עולמות אבי"ע (כדלקמן סעיף 1). ולכן אומרים פסוק זה קודם הברית, כי ע"י המילה הוא המשכה שלמעלה מהשתלשלות, ובכדי שתהי' המשכה זו צ"ל תחלה השלימות דהשתלשלות (ד' עולמות) כדלקמן (סעיף 2).

ב) והענין הוא, דהחילוק בין חצר ובית (כפשוטם) הוא, דבית הוא דירת אדם ובחצר נמצאים הבהמות והעופות, כדאיתא במשנה⁵ ה' מעמיד בהמה בחצר כו' ומגדל תרנגולים⁶. ובחצר עצמו שני סוגים, חצר מקורה וחצר שאינו מקורה. דהחילוק בין חצר מקורה וחצר שאינו מקורה הוא גם בהלכה, דחצר שאינו מקורה (כשהוא יותר מסאתיים) מדאורייתא הוא רשות היחיד אבל מדברי סופרים הוא ככרמלית לפי שדומה לרשות הרבים⁷, וחצר מקורה הוא רשות היחיד גם מדברי

(* יצא לאור בקונטרס ח"י ניסן — תנש"א, "לקראת יום הבהיר ח"י ניסן, יום הולדתו של כבוד קדושת הרה"ג והרה"ח וכו' המקובל מוהר"ר לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן, אביו של — יבלח"ט — כ"ק אדמו"ר שליט"א (בשנת תרל"ח). ותחילת שנת הצדיק לכניסת כ"ק אדמו"ר שליט"א לבריתו של אאע"ה, לאורך ימים ושנים טובות .. ועש"ק ועח"ה פ, שנת ה'תנש"א).

מאמר זה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בחדרו הק') ב"וואַכנאַכט" אצל נכדו של הרה"ג והרה"ח הווי"ח אי"א נו"נ מוה"ר אפרים אליעזר [ז"ל] הכהן יאלעס. המו"ל.

(1) תהלים סה, ה.

(2) ח"א צד, ב. הובא בט"ז יו"ד ה' מילה סי' רסה ס"ק יב. וראה גם של"ה מס' חולין קטז, ב.

(3) וכ"ה בכ"כ סידורים.

(4) ראה זהר שם "חצריך ודאי תרי".

(5) כ"ב נז, א.

(6) ביאורו"ז להצ"צ ע' ח. ושם, דווחי השייכות דחצר לחצר*, כי חציר הוא מאכל בהמה.

(7) שו"ע אדה"ז או"ח ה' שבת ר"ס שנח. וש"נ.

בשו"ע אדה"ז שם ס"ה "וחצר אפילו יש בו כמה מילין מותר לטלטל בכולו" — כי שם מדבר בחצר שהוקף לדירה, שהוא כמו בית. והגדר ד"חצר" הוא — חצר שאינו מוקף לדירה. ולהעיר מזה שהשיעור דבית סאתיים בקרפף הוא כי חצר המשכן (שלא ה' מוקף לדירה) ה' בית סאתיים וטלטלו בכולו (שו"ע שם ס"ב-ג) — הרי שהגדר דחצר הוא חצר שאינו מוקף לדירה, וכשהוא יותר מסאתיים הוא (מד"ס) ככרמלית.

(* ס' השרשים — הובא בביאורו"ז שם. ובביאורו"ז שם מוסיף "בישע"י סימן ל"ד (פסוק יג) מצינו חצר נקרא חציר".

סופרים⁸. והחילוק ביניהם בפשטות, דשמירת הבהמות היא גם בחצר שאינו מקורה [וצריך רק שהחצר יהי' מוקף מחיצות], ושמירת העופות (שיכולים לפרוח ע"ג המחיצות) הוא בחצר מקורה דוקא.

ויש לבאר זה ע"פ מה דאיתא בגמרא⁹ בהמה שנבראת מן היבשה הכשרה בשני סימנים כו' עוף שנברא מן הרקק הכשרו בסימן אחד. ומבואר במק"א¹⁰, דבהמה שנבראת מן העפר (יבשה) שלכן יש לה חיות בריא וחזק¹¹, רומז על נפש הבהמית כמו שהיא בתוקף הגסות. ולכן הכשרה הוא בשני סימנים. ועוף שנברא מן הרקק, מים ועפר, רומז על נפש הבהמית כמו שהיא בדקות. ולכן הכשרו בסימן אחד. ובפטריות יותר, בהמה היא נפש הבהמית (עצמה), שהיא ממדריגות תחתונות דנוגה¹² (גסות שלה), ועוף הוא נפש השכלית שהיא ממדריגות עליונות דנוגה¹² (דקות שלה), שלכן היא ממוצע¹³ בין נפש הבהמית ונפש האלקית¹². וזהו שהעוף פורח באויר (מזמן לזמן), דיש לבאר זה בשני אופנים. שהפריחה באויר (דהעוף) היא מצד נפש השכלית עצמה. כי טבע השכל (גם השכל דנפש השכלית הגם שהוא שכל טבעי, שכל דנוגה, מ"מ, כיון שהוא שכל, טבעו) הוא להיות נמשך למה שלמעלה ממנו¹⁴. ועוד ענין בזה, שע"י ההתלבשות דנפש האלקית בנפש השכלית, יכולה היא להשיג עניני אלקות שלמעלה מעולם. אלא שגם אז היא רק מסכימה לההשגה דנפש האלקית אבל היא נשאת במהותה — שכל אנושי¹⁵.

ויש לומר, דזה ששמירת בהמות הוא גם בחצר שאינו מקורה ושמירת העופות הוא דוקא בחצר מקורה (אף שעופות הם בדקות יותר), כי דקות דנוגה אינו ניכר כ"כ, ולכן צריך לשמירה יתירה. ולהוסיף, דכמו שבגשמיות, הטעם על זה שהעופות אינם נשמרים בחצר שאינו מקורה הוא לפי שיכולים לפרוח (על גבי המחיצות), עד"ז הוא ברוחניות, דזה שנפש השכלית צריכה לשמירה יתירה הוא לפי שיש בה התכונה דפריחה באויר. והיינו, דכיון שהשכל דנפש השכלית נמשך למה שלמעלה ממנו [ותיירה מזו, שהוא משיג (על ידי התלבשות נפש האלקית בנפש השכלית) עניני אלקות שלמעלה מעולם], לכן, בכדי למצוא הרע שבשכל הוא דוקא ע"י ההתכונות שאלקות הוא מופלא משכל אנושי [היינו שגם הענינים דאלקות המושגים בשכל אנושי, אין השכל משיג אותם כמו שהם לאמיתתם, כי כיון שהם אלקות, הרי הם בלי גבול, וכמו שהשכל תופס אותם, בהכרח שהוא מגבילים¹⁶], ועל ידי שנפש השכלית

(8) ראה תוספות ד"ה אלא עירובין צ, א.

(9) חולין כז, ב.

(10) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1294 ואילך.

(11) פרש"י חולין שם ד"ה מן היבשה.

(12) סה"מ היש"ת ע' 93. ה'תש"ב ע' 107.

(13) לקו"ת בחוקותי מזו, ג. קיצורים והערות לתניא ע' פו. ובכ"מ.

(14) ראה סה"מ היש"ת שם ע' 94.

(15) ראה סה"מ היש"ת שם ע' 107-8.

(16) וראה לקמן ע' רמ הערה 29, שזהו מהטעמים על זה שגם הענינים דאלקות המושגים בשכל צריכים

להיות באופן של אמונה.

(עוף) מרגישה הפלאת אלקות שלמעלה מהשכל, מקורה בגג, עי"ז נתברר דקות הרע שבה¹⁷, נשמרת.

ג) **ועפ"ז יש לבאר זה שהדין שחצר שאינו מקורה הוא ככרמלית הוא מדברי סופרים, כי שמירת הבהמה (בעבודת האדם) היא בעיקר בנוגע למחשבה דיבור ומעשה, שמצד התאוות דנפש הבהמית אפשר שיכשל באיזה איסור ח"ו, ושמירת הבהמה היא ע"י שגודר את החצר (המקום שבו נמצאת הבהמה) במחיצות, היינו שלא לעשות מה שהוא רוצה ורק מה שצריך לעשות¹⁸. ושמירת העוף (בעבודת האדם) שהוא בנוגע לדקות דנוגה (כנ"ל) הוא בעיקר בנוגע לכחות הפנימיים, שכל ומדות. שמצד הישות והגאווה שבו¹⁹ (מזה שהוא בעל שכל, ראית איש חכם בעיניו²⁰), אין מספיק שגודר את החצר במחיצות, כי גם כשהוא מוגדר בהמחשבה דיבור ומעשה שלו, ועד שהוא בדרגת בינוני שלא עבר עבירה מימיו²¹, מ"מ, מצד הגאווה והגסות שבו, השכל והמדות שבו הם בגסות, ולכן צריך שהחצר שלו יהי מקורה בגג, שיורגש בו הפלאת האלקות כנ"ל. וכיון שהעיקר הוא המעשה²², לכן, מדאורייתא גם חצר שאינו מקורה הוא רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא שמדברי סופרים [שענינם הוא להגבי ולהעלות את האדם, שיהי כלי לאלקות גם מצד שכלו ומדותיו²³], בכדי שהאדם יהי רשות היחיד ליחודו ית' הוא ע"י שמקורה בגג.**

ד) **והנה כיון שהשכל דנפש השכלית מצד עצמו הוא בחינת יש, ויתירה מזה שהוא מקליפת נוגה, לכן, גם לאחרי שהשכל דנפש השכלית משיג ריחוק הערך שלו לגבי אלקות [שההשגה שלו בהענינים דאלקות היא בהגבלה ובהגשמה ואינו משיג את הענינים כמו שהם לאמיתתם], שע"ז היא באה לידי ביטול, הביטול שלה אינו בערך כלל להביטול דנפש האלקית. דנפש האלקית, הביטול שלה היא בעצם מציאותה, ובנפש השכלית, הביטול שלה היא דבר נוסף על מציאותה, ובעצם היא בחינת יש. וזהו שגם חצר המקורה בגג הוא חצר שהוא מקום שבו נמצאים בעלי חיים (כנ"ל סעיף ב) ולא דירת אדם, כי אדם בגימטריא מ"ה²⁴ הוא הביטול דנפש האלקית שנקראת אדם על שם אדמה לעליון²⁵, משא"כ הביטול דנפש הבהמית ודנפש השכלית שהוא ביטול היש, הוא בחינת חי שלמטה מאדם.**

17) ראה ע"ד הוספות לתו"א תשא (קיא, ד).

18) ראה סה"מ תרפ"ח ע' נג. ובכ"מ.

19) בלקו"ת צו יג, ג, ישויות וגאווה הוא מקור לכל מיני רע, הן בנוגע למעשה בפועל והן בנוגע לכחות הפנימיים — ראה בארוכה סה"מ ה'ש"ב ע' 25 ואילך. ובכ"מ. ולכן שמירת העופות הוא ע"י שני הענינים: לגדור מחיצות וקירוי גג.

20) משלי כו, יב.

21) תניא רפי"ב.

22) אבות פ"א מ"ז.

23) שהם עיקר האדם, משא"כ המחדומ"ע הם רק "לבושים" (תניא רפ"ד. ובכ"מ).

24) נסמן לעיל ע' קיז הערה 29. ולהעיר מביאווה"ז שבהערה 6, שבית שייך לאדם בגימטריא מ"ה, וחצר

לבהמה בגימטריא ב"ן (נסמן לעיל שם הערה 27).

25) נסמן לעיל ע' קיט הערה 49.

והנה גם בהביטול דנפש האלקית, שתי מדריגות בכללות. הנה ידוע²⁶ שבכדי שנפש האלקית תפעול בנפש הבהמית ובנפש השכלית הוא ע"י שהשכל והמדות דנפש האלקית באים במדידה והגבלה באופן שיהיו שייכים לנפש השכלית וגם לנפש הבהמית, ועד שמתלבשים בהשכל והמדות דנפש השכלית ונפש הבהמית. ונמצא, שבהשכל ומדות דנה"א, שתי מדריגות. כמו שהם מצד עצמם וכמו שנתלבשו בנפש השכלית והבהמית. וע"פ המבואר במק"א²⁷ דהכח שיש בנה"א לפעול בירור וזיווך נה"ב הוא לפי שנה"א היא אלקות בעצם מהותה, יש לומר, שגם בהשכל ומדות דנה"א כמו שנתלבשו בנה"ב שני הענינים. דבגילוי (כמו שהן לגבי נפש השכלית והבהמית) הם במדידה והגבלה, והביטול שלהם הוא דוגמת ביטול היש²⁸ (שלכן הם פועלים בנפש השכלית והבהמית), ובפנימיות הם אלקות²⁹, והביטול שלהם הוא ביטול במציאות.

(ה) **ויש** לומר, שד' ענינים הנ"ל — שתי הדרגות דחצר שהם הבירור דנפש הבהמית והשכלית, ושני הענינים בהכחות דנפש האלקית כמו שהם בגילוי וכמו שהם בעצם מהותם — הם דוגמת ד' העולמות אבי"ע. והענין הוא, דעשי' ויצירה הם מציאות, ובריאה היא רק אפשרות המציאות, ואצילות היא אפיסת המציאות³⁰. ומהחילוקים שבין עשי' ויצירה (מציאות) לבריאה (אפשרות המציאות) הוא, שהביטול שבעשי' ויצירה הוא ביטול היש³¹, דכיון שעשי' ויצירה הם מציאות, הביטול שבהם הוא דבר נוסף על מציאותם. והביטול שבבריאה, שהיא רק אפשרות המציאות, הוא ביטול במציאות³¹, היינו שכל מציאותו הוא ביטול³². וזהו³³ שיצירה הוא מדור המלאכים שעבודתם בדחילו ורחימו טבעיים, ובריאה הוא מדור נשמות הצדיקים שעבודתם היתה בדו"ר שכליים (וגם המלאכים שעבודתם בדו"ר שכליים

26) סה"מ ה'תש"ח ע' 14 ואילך. היש"ת ע' 45 ואילך. ובכ"מ.

27) סה"מ ה'תש"ח שם ע' 17. ובכ"מ.

28) ראה להלן בשוה"ג להערה 31.

29) בסה"מ ה'תש"ח שם (ע' 22), דעבודת הנשמה לברר את נה"ב היא בחינת חיות המתפשט בגוף, ועבודת הנשמה עצמה היא בחינת חי בעצם. וראה ד"ה תפלה למשה ה'תשכ"ט ס"ז (לקמן ח"ד ע' מב), דזה שהחיות המתפשט בכחו להחיות את הגוף הוא לפי שהמהות והעצם שלו הוא בחינת חי בעצם.

30) ראה בארוכה סה"מ תרפ"ו ע' כח ואילך. תרצ"ט ע' 222 ואילך. ובכ"מ.

31) סה"מ ה'תש"ו ע' 118 ואילך.

ברוב המקומות, שביטול במציאות הוא באצילות וביטול היש הוא בכי"ע. ויש לומר, שהחילוק בין "ביטול היש" ל"ביטול במציאות" אפשר לפרש בשני אופנים: (א) "ביטול היש" הוא שבעצם הוא יש והביטול הוא דבר נוסף על מציאותו, ו"ביטול במציאות" הוא שהביטול הוא בעצם מציאותו — וענין זה ד"ביטול במציאות" שייך גם בבריאה, ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ז שם. (ב) "ביטול היש" הוא שהביטול עצמו הוא בחינת "יש", לפי שהוא בא מצד מציאותו (ההשגה וההרגש) של הנברא, ו"ביטול במציאות" הוא שהביטול הוא מצד האלקות, שלכן הוא ביטול אמיתי — ובנוגע לענין זה, הביטול שבבריאה הוא ביטול היש, להיותו בא מצד השגת הנבראים*.

32) כ"ה בסה"מ שם ע' 119.

33) ראה ער"ז לקו"ש ח"ו ע' 116 ואילך.

(* ועד"ז הוא בהשכל והמדות דנה"א כמו שמלובשים בנה"ב, שהביטול שלהם הוא (לא שמאיר בהם הענין) הוא לבדו ואין זולתו כמו שהוא מצד אלקות, אלא) לפי שכן נרגש בהשכל והמדות דהנשמה (שלכן פועל זה על נה"ב); אבל הרגש זה אינו דבר נוסף עליהם, כי ענינם של השכל ומדות דנה"א הוא (לא שכל ומדות סתם, אלא) השגת אלקות והרגשת אלקות.

מקומם הוא בבריאה)³⁴, כי דו"ר טבעיים הם הטבע (המציאות) של הנברא, ודו"ר שכליים הוא שהאהוי"ר הם לא מצד טבעו ומציאותו אלא לפי שהענין האלקי שהשיג מחייב שצריך לאהוב את ה' ולירא ממנו. אלא³⁵ שאעפ"כ, כיון שבבריאה הו"ע ההשגה, והביטול שבבריאה הוא מפני שהשכל מחייב שלגבי אלקות אין מקום למציאות, הרי גם הביטול הוא מציאות, ואמיתית הענין דביטול במציאות הוא באצילות, שהביטול באצילות הוא לא מצד השגת השכל אלא מצד האלקות, שהוא לבדו הוא ואין זולתו. ולכן בעולם האצילות אין שייך המציאות דמלאכים³⁵ (גם לא מלאכים שכליים), ועולם האצילות הוא מדור לצדיקים הגדולים שהיו בבחינת מרכבה שלמעלה מהשכל³⁶, ביטול במציאות. והגם שגם באצילות יש עשר ספירות (שכל ומדות), הרי הספירות דאצילות אינם מציאות (לעצמם) כלל, דאיהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד³⁷.

וזהו שד' ענינים הנ"ל שבעבודת האדם הם דוגמת ד' העולמות אבי"ע, דהביטול בנפש הבהמית ובנפש השכלית, שהביטול הוא דבר נוסף על מציאותם, הוא ע"ד הביטול דעשי' ויצירה. [ולהוסיף, דזה שחצר צריך שמירה הוא לפי שעשי' ויצירה הם מציאות, ולכן הדברים שנשתלשלו מהם צריכים שמירה. וענין חצריך לשון רבים הוא, כי העבודה שמצד עולם העשי', עיקרה הוא מעשה בפועל, שלזה מספיק השמירה שע"י מחיצות — חצר שאינו מקורה, והעבודה שמצד יצירה עיקרה הוא מדות, שלזה צריך השמירה דגג — חצר מקורה]. והשכל והמדות דנפש האלקית שמתלבשים בנה"ב, שהביטול שבהם אינו דבר נוסף על מציאותם אבל הוא דוגמת ביטול היש — הוא ע"ד הביטול דבריאה, והביטול דנה"א עצמה (כולל גם הביטול דדרגת הנשמה המלוכשת בנה"ב כמו שהיא בפנימיותה) שהוא ביטול במציאות — הוא ע"ד הביטול דאצילות.

וזהו בקדמיתא חצריך לבתר ביתך ולבתר היכלך, בקדמיתא חצריך (לשון רבים, חצר שאינו מקורה וחצר מקורה) הוא הברור והזיכך דנה"ב ונפש השכלית, שגם לאחרי הברור והזיכך שלהם הם בדרגת בעלי חיים. לבתר ביתך הוא גילוי נפש האלקית כמו שמתלבשת בנפש השכלית והבהמית, שהביטול שלה הוא דוגמת הביטול שבבריאה. ונק' בית, כי כמו שבית הוא מקום מושב האדם כמ"ש³⁸ כתפארת אדם לשבת בית, כך עולם הבריאה (עולם הכסא³⁹) הוא מקום מושב אדם העליון, שעיקר דירתו של אדם העליון בנבראים⁴⁰ הוא כשהביטול שלהם לאלקות הוא באופן שזה (הביטול) הוא כל מציאותם. ולבתר היכלך הוא גילוי הנשמה שלמעלה

(34) תניא פל"ט.

(35) ראה הקדמת פע"ח בסופה "מי נתן מלאך כו' באצילות".

(36) תניא פל"ט (נג, א).

(37) תקר"ז בהקדמה. ע"ח שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ב.

(38) ישעי' מד, יג.

(39) פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"ג. ע"ח שער מז (שער כסא הכבוד) פ"א. שם פ"ה. שער מז (שער

סדר אבי"ע) פ"ה. דרושים נחמדים למהר"ם שי"ף (בסוף מס' חולין) ד"ה ההפרש שבין ישראל למלאכים.

(40) היינו שגם לאחרי הביטול שלהם הם בגדר מציאות.

מהתלבשות בנה"ב (כולל גם הפנימיות דדרגת הנשמה המלוכשת בנה"ב), שהביטול שלה הוא ביטול במציאות כהביטול דאצילות⁴¹. ונק' היכלך, דענין היכלך הוא כמ"ש⁴² והוי' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, שלגבי הוי' בהיכל קדשו מתבטל (הס) כל ענין המציאות (כל הארץ), ועד שאין שייך גם אפשרות המציאות.

ז) וזהו שקודם ברית מילה אומרים הפסוק אשרי תבחר ותקרב גוי', כי ד' העולמות אבי"ע הם בכלל סדר ההשתלשלות, ומילה היא למעלה מהשתלשלות. וכמרוז"ל⁴³ עה"פ⁴⁴ למנצח על השמינית על מילה שניתנה בשמיני, ומבואר בלקו"ת (ד"ה למנצח על השמינית⁴⁵) דזה שהשירה של דוד היתה על זה שמילה ניתנה בשמיני, הוא, כי שמיני הוא בחינת א"ק שלמעלה מאצילות⁴⁶. ולכאורה יש להוסיף, דמילה היא למעלה לא רק מד' העולמות אלא גם מד' האותיות דשם הוי' (לשון מהווה⁴⁷) שמהם מתהווים ד' העולמות⁴⁸. וכמ"ש בתו"א⁴⁹ ע"פ⁵⁰ מי יעלה לנו השמימה, שהוא ראשי תיבות מילה וסופי תיבות הוי'⁵¹, דזה שמילה הוא ראשי תיבות והוי' הוא סופי תיבות הוא לפי שמילה היא למעלה מהוי'. אבל בכדי שתהי' המשכת הגילוי שלמעלה מהשתלשלות ע"י המילה, צריך להיות תחלה השלימות דהשתלשלות, כמארוז"ל⁵² כדי שיעבור עליו שבת אחת, דשבת הוא השלימות דהשתלשלות ועי"ז אפשר להגיע להגילוי שלמעלה מהשתלשלות (מילה בשמיני). ויש לומר, דזהו מ"ש⁵³ התהלך לפני והי' תמים, שבתחלה צריך להיות והי' אותיות הוי' ועי"ז באים אח"כ לבחינת תמים, הגילוי שע"י מילה. ולכן אומרים קודם הברית הפסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך [וגם בלילה שלפני הברית (שאז הוא התחלת ההכנה להברית) נוהגים ללמוד מאמר הזהר ע"פ זה⁵⁴], כי העבודה בד' הענינים שבפסוק זה שהם כנגד ד' העולמות וד' אותיות שם הוי' היא ההכנה והכלי להגילוי שלמעלה מהשתלשלות.

41) ועפ"ז יומתק לשון הכתוב "בטוב ביתך קדוש היכלך", כי הביטול שבבריאה הוא מצד השגה — ההרגש שאלקות הוא טוב, והביטול שבאצילות הוא מצד האלקות למעלה מהשכל — קדוש היכלך, קדוש ומובדל.

42) חבוקק ב, כ.

43) מנחות מג, ב.

44) תהלים יב, א.

45) תזריע כ, ד ואילך.

46) ולהעיר, שגם בספירות, שמיני היא ספירת הבינה, דבחינה הוא גילוי עתיק ועד שהבינה עצמה נקראת בשם עתיקא (ראה ספר הליקוט'ים — דא"ח צ"צ ערך בינה ע' קלא ואילך. וש"ג).

47) שעהיוה"א רפ"ד. וראה זח"ג רנז, סע"ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט.

48) ראה לקו"ת מסעי צה, א.

49) לך לך ד"ה בעצם היום הזה נמול אברהם וגו' (יג, סע"ב ואילך).

50) נצבים ל, יב.

51) תקו"ז תיקון כב (סה, ב. סו, א). תיקון ע (קלא, רע"א).

52) ראה זח"ג מד, א (ברע"מ). ויק"ר פכ"ז, י. וראה לקו"ת תזריע שם כא, א.

53) לך לך יז, א.

54) כמבואר בסידור בית יעקב (להר"י עמדין). ובכ"מ.